

Wyrok Sądu Apelacyjnego w Szczecinie III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych z dnia 30 czerwca 2020 roku (III AUa 129/20)

1. Zgodnie z definicją zawartą w art. 2 pkt 5 ustawy o emeryturach pomostowych, rekompensata to odszkodowanie za utratę możliwości nabycia prawa do wcześniejszej emerytury z tytułu pracy w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze dla osób, które nie nabędą prawa do emerytury pomostowej. Świadczenie to dotyczy takich ubezpieczonych, którzy nie mogą nabyć prawa do emerytury pomostowej i którzy równocześnie utracili możliwość nabycia prawa do emerytury w obniżonym wieku emerytalnym z tytułu pracy w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze, to znaczy takich ubezpieczonych, którzy nie spełnili łącznie wyżej określonych warunków przewidzianych w art. 32, art. 46 lub art. 184 ustawy o emeryturach i rentach z FUS.

2. W ubezpieczeniach społecznych regułą jest przy tym kształtowanie sfery prawnej ubezpieczonych i instytucji ubezpieczeniowej z mocy prawa. Dlatego też, prawa do świadczeń emerytalnych i rentowych powstają z zastosowaniem mechanizmu ich nabywania *in abstracto*. Nabycie prawa *in abstracto* nie aktualizuje natomiast obowiązku instytucji ubezpieczeniowej do ustalenia i realizacji świadczenia, bez uprzedniego podjęcia przez ubezpieczonego stosownej czynności, to jest złożenia wniosku emerytalnego (rentowego), przez którą to czynność wnioskodawca ujawnia się jako uprawniony do świadczenia i zainteresowany jego realizacją.

3. Istnienia prawa do świadczeń, wiążącego się ze spełnieniem warunków nabycia tego prawa nie można utożsamiać z przyznaniem świadczenia. Przyznaniem świadczenia jest ustalenie prawa do jego pobierania, a więc do wypłaty.

Sąd Apelacyjny w Szczecinie III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych
w składzie następującym:

Przewodniczący: Sędzia Barbara Białecka (spr.)

Sędziowie: Urszula Iwanowska, Romana Mrotek

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w dniu 30 czerwca 2020 r. w S.
sprawy W. K.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddział w S.

o rekompensatę

na skutek apelacji ubezpieczonego

od wyroku Sądu Okręgowego w Szczecinie

z dnia 13 stycznia 2020 r., VI U 1936/19

oddala apelację.

UZASADNIENIE

Decyzją z dnia 24 lipca 2019 roku Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w S., po rozpatrzeniu wniosku W.K. z dnia 6 lutego 2019 roku, odmówił ubezpieczonemu przyznania rekompensaty z tytułu pracy w warunkach szczególnych zgodnie z art. 21 ust. 1 ustawy o emeryturach pomostowych, ponieważ na dzień 1 stycznia 2009 roku ubezpieczony udowodnił 13 lat 9 miesięcy i 29 dni okresów w szczególnych warunkach, zamiast 15 lat wymaganych ustawą.

Odwołanie od powyższej decyzji wniósł ubezpieczony, domagając się jej zmiany i przyznania rekompensaty z tytułu pracy w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze. Ubezpieczony wskazał, że na potrzeby ustalenia prawa do rekompensaty, winny być zsumowane okresy jego zatrudnienia: w (...) od 7 czerwca 1994 roku do 31 grudnia 2008 roku oraz w (...) (...) w S., od 1 grudnia 1979 roku do 31 grudnia 1983 roku. Ubezpieczony podał, że w S. w zakładzie (...) pracował na stanowisku starszego mistrza produkcji mydła toaletowego, bezpośrednio na hali produkcyjnej. Wskazał również, że obecnie nie jest już możliwe uzyskanie świadectwa wykonywania pracy w warunkach szczególnych lub w szczególnym charakterze za okres pracy w (...) w S., ponieważ zakład ten nie istnieje, a żadna dokumentacja nie została przekazana do archiwum.

W odpowiedzi na odwołanie organ rentowy wniósł o jej oddalenie. W uzasadnieniu swojego stanowiska organ rentowy wskazał, że okres pracy ubezpieczonego w (...) (...) w S., od 1 grudnia 1979 roku do 12 listopad 1983 roku zaliczony został do ogólnego stażu pracy, jednakże nie może zostać zaliczony do stażu pracy

w warunkach szczególnych, ponieważ zwykle świadectwo pracy nie informuje, w jakim okresie wnioskodawca był mistrzem, a w jakim kierownikiem działu.

Odwołujący oświadczył na rozprawie w dniu 13 stycznia 2020 roku, że nie składał wniosku o emeryturę wcześniejszą ani o emeryturę pomostową. Ponadto zaznaczył, że w niniejszym postępowaniu dochodzi zaliczenia okresu pracy na stanowisku starszego mistrza, a nie kierownika albowiem okres ten jest wystarczający.

Wyrokiem z 13 stycznia 2020 r. Sąd Okręgowy w Szczecinie VI Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych oddalił odwołanie.

Poczynione przez Sąd I instancji ustalenia faktyczne oraz rozważania prawne znajdują się na kartach 41–50 akt sprawy.

W wywiedzionej od powyższego wyroku apelacji ubezpieczony podniósł zarzut niewyjaśnienia wszystkich okoliczności w sprawie oraz naruszenia art. 21 ust. 1 ustawy o emeryturach pomostowych poprzez błędną jego wykładnię i brak zastosowania w niniejszej sprawie.

Zdaniem apelującego błędnie zastosowano wykładnię zawartą w orzeczeniu III UK 88/17. W niniejszej sprawie błędnie ustalono, iż ubezpieczony miał okres uprawniający do emerytury pomostowej. Ubezpieczony nie dysponował świadectwem pracy w warunkach szczególnych i domagał się tego w procesie. Skarżący nie mógł przejść ani na emeryturę pomostową ani na żadną wcześniejszą, albowiem wówczas nie miał wykazanego okresu 15 lat pracy w warunkach szczególnych. Okoliczność tę wykazał dopiero w procesie, wobec czego nie miał możliwości nabycia emerytury w wieku obniżonym.

W odpowiedzi na apelację organ rentowy wniosł o jej oddalenie w całości.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja ubezpieczonego nie zasługiwała na uwzględnienie.

Na wstępie, uwzględniając treść art. 387 § 21 pkt 1 k.p.c., wskazać należy, że Sąd Apelacyjny dokonując własnej oceny przedstawionego pod osąd materiału procesowego stwierdził, że Sąd Okręgowy w sposób prawidłowy przeprowadził postępowanie dowodowe, a poczynione ustalenia faktyczne nie są wadliwe i znajdują odzwierciedlenie w treści przedstawionych w sprawie dowodów. Sąd Odwoławczy ustalenia Sądu Okręgowego podziela i nie znajduje potrzeby ponownego ich szczegółowego przytaczania.

W niniejszej sprawie Sąd Odwoławczy skorzystał z możliwości rozpoznania sprawy na posiedzeniu niejawnym, nie znajdując przesłanek do skierowania sprawy na rozprawę (art. 374 k.p.c.).

W treści wywiedzionej apelacji ubezpieczony podnosił, że dopiero w niniejszym postępowaniu wykazane zostało, iż legitymuje się co najmniej 15-letnim okresem

pracy w warunkach szczególnych. Jego zdaniem nie miał on przymusu składania wcześniej wniosku o przyznanie emerytury w wieku obniżonym.

Z ustaleń faktycznych poczynionych przez Sąd Okręgowy wynika, że ubezpieczony mógł się starać o emeryturę wcześniejszą z art. 184 z tytułu pracy w warunkach szczególnych, spełniał warunki ogólnego stażu pracy oraz udowodnił przed 1 stycznia 1999 roku wymagany okresy pracy w warunkach szczególnych. Niemniej jednak ubezpieczony po tej dacie pozostawał w zatrudnieniu i pracował do osiągnięcia powszechnego wieku emerytalnego. Dopiero w dniu 12 października 2016 roku ubezpieczony złożył wniosek o emeryturę, która została mu przyznana od 6 października 2016 roku, tj. od dnia osiągnięcia wieku emerytalnego. Wypłata emerytury została zawieszona, ponieważ ubezpieczony kontynuował zatrudnienie. Decyzją z dnia 17 listopada 2016 roku organ rentowy podjął wypłatę emerytury od 1 listopada 2016 roku, tj. od miesiąca zgłoszenia wniosku.

Spornym na etapie postępowania apelacyjnego pozostawała natomiast kwestia, czy ubezpieczonemu przysługiwało prawo do rekompensaty, pomimo iż nie skorzystał on z możliwości przejścia na emeryturę w obniżonym wieku.

W wyroku z dnia 16 maja 2018 r. (III UK 88/17, OSNP 2019/2/23) oraz w postanowieniu z dnia 6 września 2018 r. (II UK 410/17, Lex nr 2542302) Sąd Najwyższy wyczerpująco wyjaśnił, że zgodnie z definicją zawartą w art. 2 pkt 5 ustawy, rekompensata to odszkodowanie za utratę możliwości nabycia prawa do wcześniejszej emerytury z tytułu pracy w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze dla osób, które nie nabeżdą prawa do emerytury pomostowej. Gramatyczna wykładnia ustawowej definicji rekompensaty jednoznacznie wskazuje, że świadczenie to dotyczy takich ubezpieczonych, którzy nie mogą nabyć prawa do emerytury pomostowej i którzy równocześnie utracili możliwość nabycia prawa do emerytury w obniżonym wieku emerytalnym z tytułu pracy w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze, to znaczy takich ubezpieczonych, którzy nie spełnili łącznie wyżej określonych warunków przewidzianych w art. 32, art. 46 lub art. 184 ustawy o emeryturach i rentach z FUS. Potwierdzeniem tej tezy jest wykładnia art. 2 pkt 5 dokonywana z uwzględnieniem reguł funkcjonalnych (celowościowych). Celem tego przepisu jest bowiem przyznanie odszkodowania za rzeczywistą utratę określonych uprawnień, co oznacza, że musi dotyczyć tylko tych ubezpieczonych, którzy ze względu na niespełnienie choćby jednego ustawowego warunku (wieku, ogólnego stażu emerytalnego) nie mogli skorzystać z dotychczasowych regulacji i nabyć prawa do emerytury w wieku niższym niż powszechny wiek emerytalny, a także nie mogą skorzystać z regulacji nowych, przewidzianych ustawą o emeryturach pomostowych. Nie dotyczy to natomiast ubezpieczonych, którzy po spełnieniu wszystkich ustawowych warunków wcześniejszego przejścia na emeryturę nie zrealizowali tego uprawnienia. Również regulacja art. 21 ustawy

o emeryturach pomostowych potwierdza taki sposób rozumienia omawianej rekompensaty. O ile bowiem w ust. 1 przewiduje on pozytywną przesłankę nabycia prawa do rekompensaty, którą stanowi legitymowanie się co najmniej 15-letnim okresem pracy w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze, które przy spełnieniu pozostałych warunków dawałoby przecież podstawę do nabycia prawa do emerytury w obniżonym wieku emerytalnym według dotychczas obowiązujących przepisów, o tyle w ust. 2 wymienia także przesłankę negatywną, stanowiącą, że rekompensata nie przysługuje osobie, która nabyła prawo do emerytury na podstawie przepisów ustawy o emeryturach i rentach z FUS. Łączne odczytanie art. 2 pkt 5 oraz art. 21 ust. 2 ustawy jednoznacznie wskazuje więc, że w drugim z wymienionych przepisów nie chodzi o nabycie prawa do jakiegokolwiek emerytury, ale do emerytury w obniżonym wieku emerytalnym z tytułu pracy w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze na jednej z podstaw przewidzianych w ustawie emerytalno-rentowej. Niemożność wcześniejszego skorzystania z uprawnień emerytalnych na podstawie dotychczas obowiązujących przepisów stanowi bowiem ową szkodę, którą rekompensata ma naprawić przez przyznanie odpowiedniego dodatku do kapitału początkowego (art. 23 ust. 2 ustawy o emeryturach pomostowych). Dalej Sąd Najwyższy wyjaśnił, że zarówno art. 2 pkt 5, jak i art. 21 ust. 2 ustawy o emeryturach pomostowych posługują się tym samym pojęciem nabycia prawa do emerytury na podstawie przepisów ustawy emerytalno-rentowej, przy czym pierwszy z nich stanowi o utracie możliwości nabycia tego prawa jako jednym z (pozytywnych) elementów definicji rekompensaty, natomiast drugi z tych przepisów uznaje nabycie prawa do emerytury na podstawie przepisów ustawy emerytalno-rentowej za negatywną przesłankę prawa do rekompensaty. Kluczowa dla rozstrzygnięcia kwestii, kto może skutecznie ubiegać się o prawo do rekompensaty, a kto tego prawa zostanie pozbawiony, jest zatem prawidłowa wykładnia pojęcia „nabycie prawa do emerytury”, przy dokonywaniu której bez wątpienia pomocne będą odnoszące się do tego pojęcia wypowiedzi doktryny oraz orzecnictwa. Tak w doktrynie, jak i w judykaturze wyodrębnia się zaś nabycie prawa *in abstracto* (w wyniku kształtującego działania norm prawnych na sferę prawną ich adresatów, którego istota wyraża się w tym, że spełnienie warunków określonych hipotezą normy prawnej w sposób konkretny, sprawdzalny i pozytywny sprawia, iż dyspozycja normy znajduje zastosowanie jako czynnik automatycznie kształtujący sferę prawną określonych podmiotów) oraz nabycie prawa *in concreto* (na podstawie decyzji administracyjnych dotyczących osób indywidualnie chronionych). W ubezpieczeniach społecznych regułą jest przy tym kształtowanie sfery prawnej ubezpieczonych i instytucji ubezpieczeniowej z mocy prawa. Dlatego też, prawa do świadczeń emerytalnych i rentowych powstają z zastosowaniem mechanizmu ich nabywania *in abstracto* (...). Generalną zasadę, zgodnie z którą prawo do świadczeń

określonych w ustawie powstaje z dniem spełnienia wszystkich warunków wymaganych do jego nabycia, ustanawia art. 100 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach z FUS. Regulację tę rozumie się natomiast w ten sposób, że jeżeli wszystkie przesłanki nabycia prawa do emerytury (lub renty) zostały spełnione, to prawo do świadczenia powstaje nawet, gdy nie został złożony wniosek o jego przyznanie. Nabycie prawa *in abstracto* nie aktualizuje natomiast obowiązku instytucji ubezpieczeniowej do ustalenia i realizacji świadczenia, bez uprzedniego podjęcia przez ubezpieczonego stosownej czynności, to jest złożenia wniosku emerytalnego (rentowego), przez którą to czynność wnioskodawca ujawnia się jako uprawniony do świadczenia i zainteresowany jego realizacją. Przewidziany w art. 116 ust. 1 ustawy emerytalnej wniosek o świadczenie nie jest zatem elementem układu warunkującego nabycie prawa do emerytury, gdyż ten jest zawarty w przepisach ustawy określających warunki do przyznania tego świadczenia. Odwołując się do treści uchwały z dnia 20 grudnia 2000 r., III ZP 2/00 Sąd Najwyższy dalej wyjaśnił, że wniosek o przyznanie świadczenia stanowi jedynie żądanie realizacji powstałego *ex lege* prawa. Moment złożenia wniosku ma natomiast znaczenie dla określenia początkowej daty uruchomienia wypłaty emerytury lub renty. Zgodnie z art. 129 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach z FUS, świadczenia wypłaca się bowiem, poczynając od dnia powstania prawa do nich, nie wcześniej jednak niż od miesiąca, w którym zgłoszono wniosek lub wydano decyzję z urzędu. Ukształtowana tym przepisem relacja między nabyciem prawa do świadczenia a jego realizacją wyklucza możliwość wstecznego wypłacania emerytury lub renty, to jest za okres po nabyciu prawa do świadczenia a przed złożeniem wniosku o jego realizację, co ma zapobiegać zjawisku kapitalizacji świadczeń. Skoro nabycie prawa do świadczenia emerytalno-rentowego następuje z mocy ustawy z chwilą spełnienia przez ubezpieczonego wszystkich warunków wymaganych do jego powstania, decyzja organu rentowego ustalająca to prawo ma charakter deklaratoryjny. Ani data złożenia wniosku, ani data wydania decyzji nie przesądza więc o stanie prawnym mającym zastosowanie do oceny istnienia po stronie wnioskodawcy prawa do dochodzonego świadczenia. Wypada także przypomnieć, że rozróżnienie powstania prawa do świadczeń emerytalno-rentowych i prawa do ich wypłaty występowało w ustawie z dnia 14 grudnia 1982 r. o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin (art. 73 i art. 99). Zatem istnienia prawa do świadczeń, wiążącego się ze spełnieniem warunków nabycia tego prawa nie można utożsamiać z przyznaniem świadczenia. Przyznaniem świadczenia jest ustalenie prawa do jego pobierania, a więc do wypłaty. Podsumowując powyższe rozważania, Sąd Najwyższy doszedł do przekonania, że rekompensata, o której mowa w art. 21 ustawy o emeryturach pomostowych, nie przysługuje osobie, która *ex lege* nabyła prawo do emerytury w obniżonym wieku emerytalnym na podstawie przepisów ustawy o emeryturach

i rentach z FUS, chociażby nie złożyła wniosku o to świadczenie i nie uzyskała prawa do niego potwierdzonego decyzją organu rentowego.

Sąd Apelacyjny podziela powyższy pogląd wyrażony w powołanych orzeczeniach Sądu Najwyższego w całości i przyjmuje go za własny. Odnosząc powyższe rozważania do okoliczności niniejszej sprawy, należy zatem wskazać, że Sąd Okręgowy dokonał prawidłowej wykładni obowiązujących przepisów i zasadnie przyjął, że skoro ubezpieczony W.K. faktycznie legitymował się wynoszącym 15 lat okresem pracy w warunkach szczególnych oraz spełniał pozostałe przesłanki do przyznania świadczenia emerytalnego na podstawie art. 184 ustawy emerytalnej, to nabył prawo do emerytury pomostowej w rozumieniu art. 100 ustawy emerytalnej. To powodowało zaś, że spełnił negatywną przesłankę prawa do rekompensaty przewidzianą w art. 21 ust. 2 ustawy o emeryturach pomostowych. Przyznanie rekompensaty dotyczy tylko tych ubezpieczonych, którzy ze względu na niespełnienie choćby jednego ustawowego warunku nie mogli skorzystać z regulacji przewidzianych ustawą o emeryturach i rentach. Ubezpieczony natomiast wszelkie warunki spełniał. Nie ma znaczenia okoliczność, że w niniejszym postępowaniu domagał się uwzględnienia spornego okresu do stażu pracy w warunkach szczególnych. Twierdzenia, że wcześniej nie domagał się uwzględnienia spornych okresów jako okresów pracy w szczególnych warunkach, bowiem musiałby zrezygnować z pracy, w żaden sposób nie pozwalają na wydanie rozstrzygnięcia zgodnego z wnioskiem odwołującego się. Ubezpieczony mógł bowiem wcześniej złożyć wniosek o emeryturę pomostową i domagać się uwzględnienia do stażu pracy w warunkach szczególnych spornego okresu. Ubezpieczony pracował aż do uzyskania prawa do emerytury w wieku powszechnym, co wiązało się z tym, że większa była kwota odprowadzanych składek na emeryturę i w efekcie przyznane mu świadczenie jest wyższe, niż gdyby nie kontynuował zatrudnienia po uzyskaniu prawa do emerytury pomostowej. Przyznanie prawa do rekompensaty w takich okolicznościach prowadziłoby do sytuacji, w której ubezpieczony niejako „podwójnie” odniósłby korzyści z tytułu kontynuowania zatrudnienia aż do osiągnięcia wieku emerytalnego powszechnego, bowiem z jednej strony ustalony kapitał początkowy uległby zwiększeniu o przyznane prawo do rekompensaty, a z drugiej, powiększany by był dodatkowo o składki, które z tytułu zatrudnienia były odprowadzane. Taka sytuacja natomiast nie mogła zostać uznana za dopuszczalną. Skoro ubezpieczony nie złożył wniosku o prawo do wypłaty emerytury pomostowej, mimo że *ex lege* takie uprawnienia już posiadał to brak jest podstaw do uznania, że utracił możliwość nabycia takiego prawa. Wobec czego uznać należało, że W.K. utracił możliwość ubiegania się o odszkodowanie w postaci rekompensaty.

Mając na uwadze powyższe, Sąd Apelacyjny na podstawie art. 385 k.p.c. oddalił apelację ubezpieczonego.